

Vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē aktualitāte Latvijā – problēmas, risinājumi, izaicinājumi

Viktorija Boļšakova

01.12.2014.

Katra trešā sieviete pasaulē savas dzīves laikā ir cietusi no partnera fiziskas un/ vai seksuālas vardarbības vai nepartrnera seksuālas vardarbības (PVO dati, 2013)

Kopumā pasaulē ģimenes konfliktu dēļ aiziet bojā ievērojami vairāk cilvēku nekā pilsoņu karu laikā, īpaši tas skar sievietes un bērnus (Oksfordas universitātes pētījums, 2014)

Kāpēc vardarbība pret sievieti un vardarbība ģimenē?

ES dalībvalstīs fizisku un/vai seksuālu vardarbību no esošā vai bijušā partnera piedzīvoja vidēji 22% sieviešu (FRA apsekojums, 2014)

Vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē

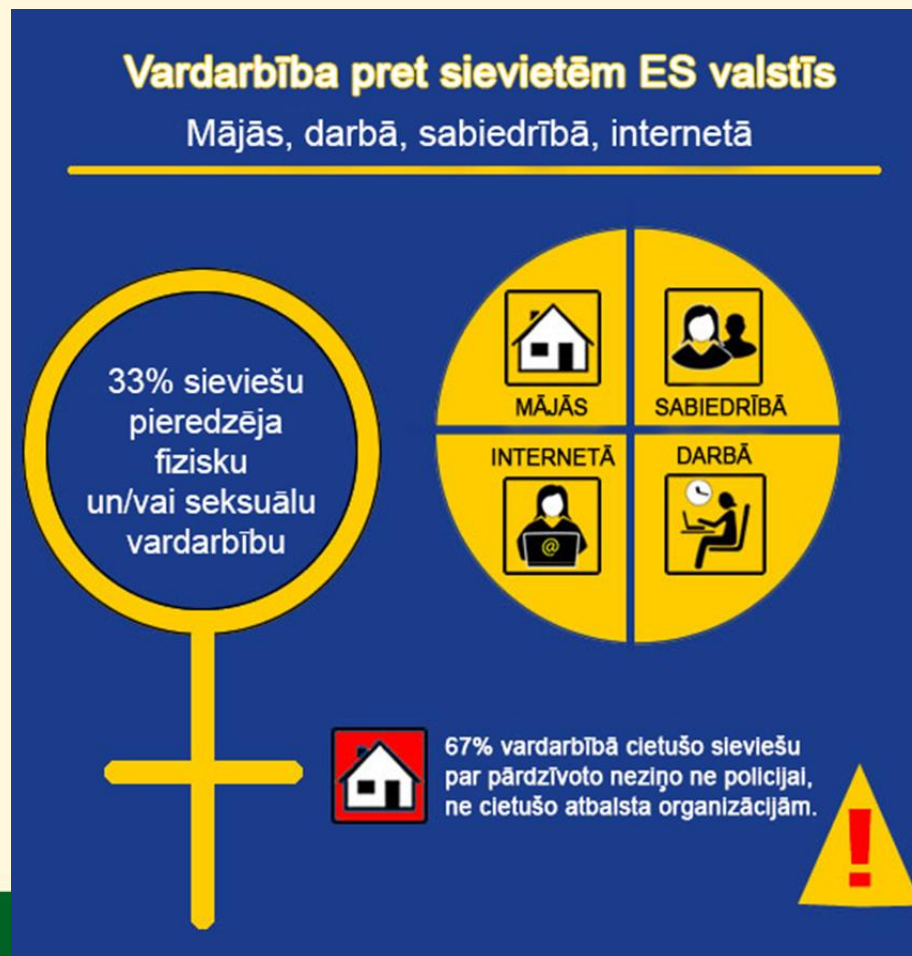
ANO Deklarācijā par vardarbības pret sievietēm mazināšanu (1993) ar vardarbību pret sievietēm tiek saprasts „jebkurš uz dzimumu balstīts vardarbības akts, kas nodara vai var nodarīt fiziskas, seksuālas vai psiholoģiskas ciešanas vai zaudējumus sievietēm”.

EP Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu: „Ar dzimumu saistīta vardarbība pret sievietēm” ir vardarbība, kas vērsta pret sievieti tāpēc, ka viņa ir sieviete, vai vardarbība, kura nesamērīgi skar sievietes.

Vardarbība pret sievietēm, tai skaitā vardarbība pret sievietēm ģimenē, ir atzīta par cilvēktiesību pārkāpumu. Ņemot vērā pētījumu datus par vardarbības pret sievietēm izplatību, tiek uzsvērts, ka **vardarbība pret sievietēm ir visizplatītākais cilvēktiesību pārkāpums ES valstīs.**

FRA: Trešdaļa sieviešu ES savas dzīves laikā cieta no fiziskas vai seksuālas vardarbības

Tas atbilst 62 miljoniem sieviešu

32% sieviešu cieta no priekšnieka, kolēģa vai klienta seksuālas uzmākšanās

20% jaunu sieviešu cieta no uzmākšanās tiešsaistē, izmantojot e-pastu vai SMS

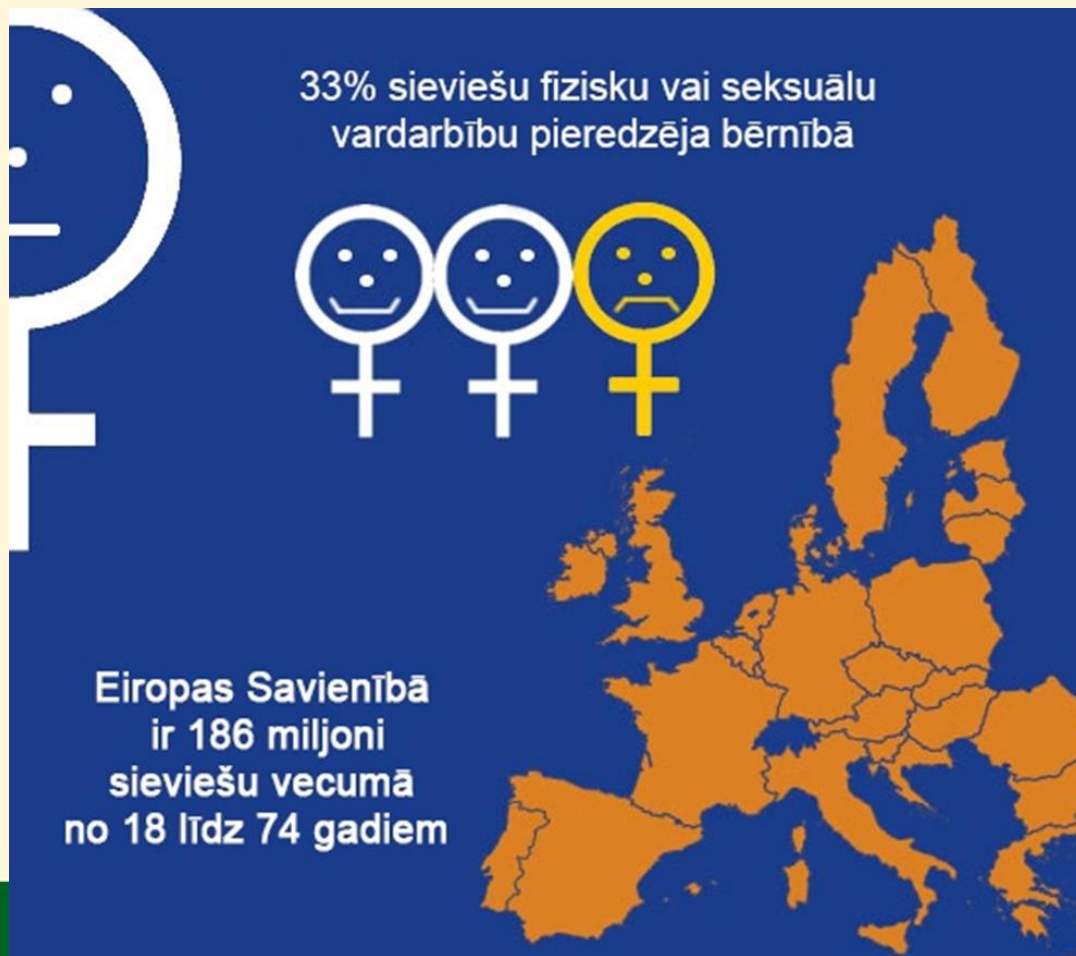
18% sieviešu cieta no vajāšanas

Par 74% no nopietnākajiem vajāšanas gadījumiem nekad netika ziņots policijai

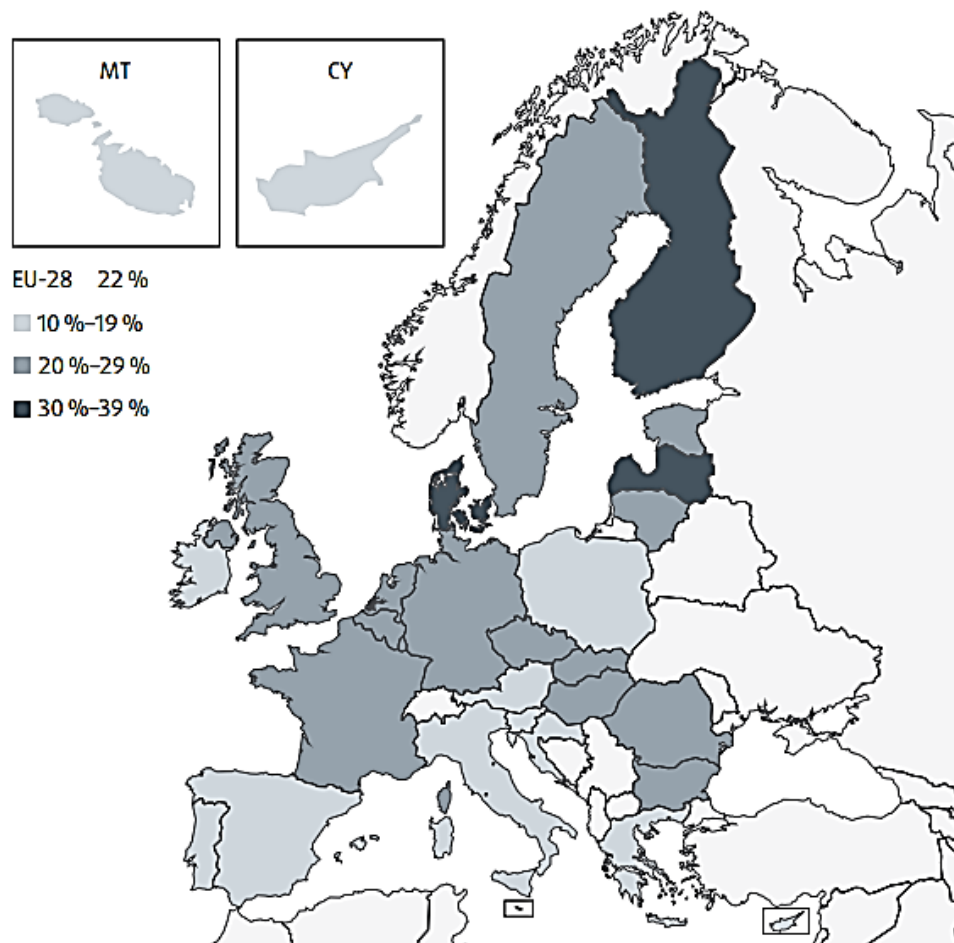

Bērni vienmēr cieš no vardarbības, kas vērsta pret viņu mātēm

Vardarbība pret sievietēm ES valstīs

Figure 2.1: Physical and/or sexual partner violence since the age of 15, EU-28 (%)

Source: FRA gender-based violence against women survey dataset, 2012

Vardarbība pret sievietēm Latvijā

Salīdzinot ar vidējiem Eiropas rādītājiem, Latvijā vardarbības līmenis pret sievietēm ģimenēs ir augstāks

Fizisku un/vai seksuālu vardarbību no esošā vai bijušā partnera savas dzīves laikā piedzīvoja:

- vidēji ES dalībvalstīs - **22%** sieviešu
- Latvijā - **32%** sieviešu

Vidēji katru dienu Latvijā no partnera vardarbības cieš vismaz 115 sievietes. Gadā ➔ tiek piekauti visi Tukuma iedzīvotāji

Vardarbība pret sievietēm Latvijā

Latvijā ir Eiropā augtākais psiholoģiskās vardarbības rādītājs pret sievietēm ģimenēs (60%).

No vajāšanas cieta 14% sieviešu.

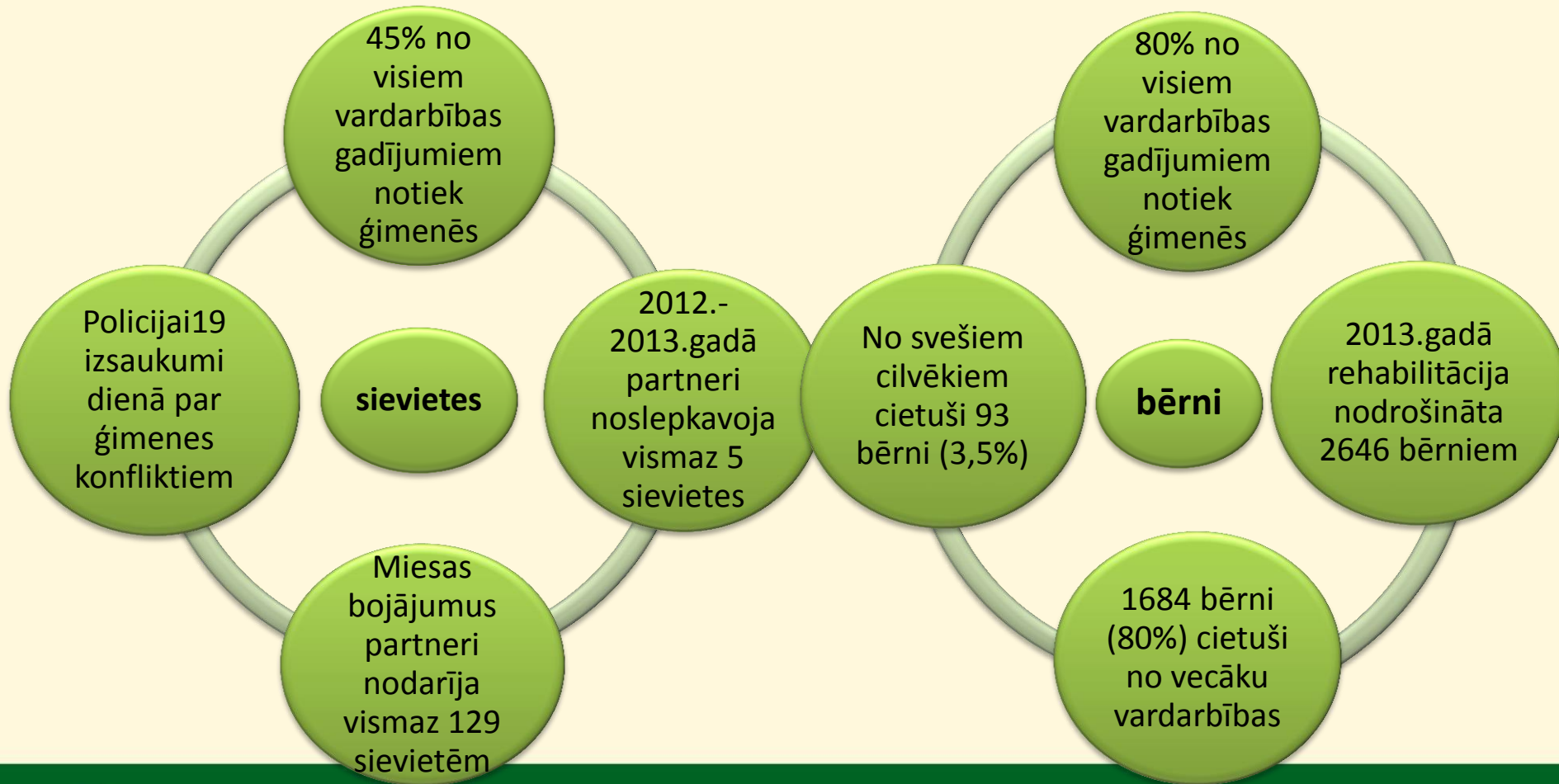
34% meiteņu līdz 15 gadu vecumam cieta no pieaugušo vardarbības.

Policijai par visnopietnāko vardarbības gadījumu no partnera puses ES valstīs vidēji ziņoja 14% sieviešu, Latvijā – 17% sieviešu.

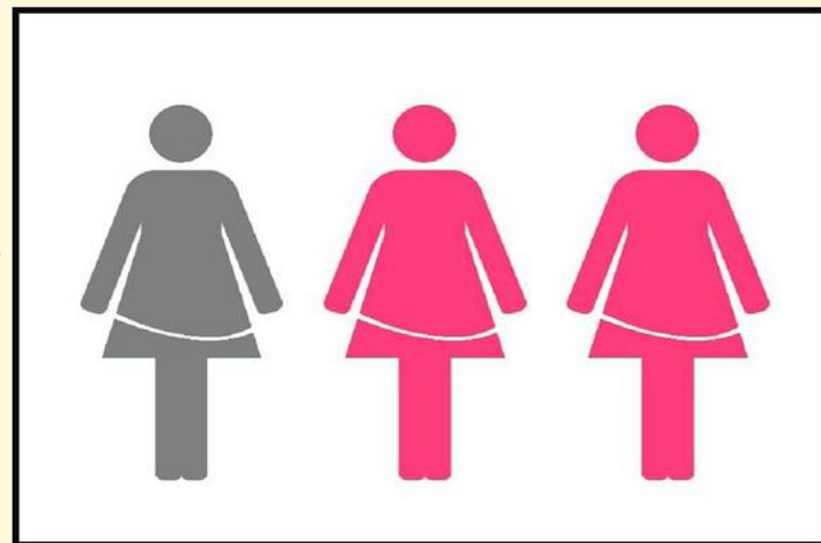
Latvijā biežāk nekā vidēji ES dalībvalstīs sievietes norādīja, ka policijai neziņoja, jo neuzskatīja, ka tas mainītu situāciju (9% pret 14%).

Ģimene – bīstama vieta sievietēm un bērniem

Pieejamie dati apliecina, ka Latvijā ir vērojamas tās pašas tendences attiecībā uz vardarbību ģimenē un vardarbību pret sievietēm,

kādas ir visā pasaulē: lielāko daļu vardarbības gadījumu un ar vardarbību saistīto likumpārkāpumu publiskās vietās veic vīrieši un tajos cieš vīrieši, bet ģimenēs no tuvu cilvēku vardarbības lielākoties cieš sievietes un bērni – pret sievietēm vardarbīgi izturas dzīvesbiedri, pret bērniem – vecāki.

Vardarbība pret sievietēm ģimenē ir saistīta ar vardarbību pret bērniem

Apm. 60% gadījumos vardarbība pret bērniem notiek mājsaimniecībās, kurās ir vardarbība pret citiem ģimenes locekļiem; cita starpā tie ir gadījumi, kad bērniem tiek apzināti nodarīts ļaunums, lai „darītu pāri” viņu mātei, un gadījumi, kad bērni tiek ievainoti uzbrukuma laikā mātei, piemēram, kad bērni mēģina iejaukties.

Ir saistība starp vardarbību pret sievietēm ģimenē un seksuālu vardarbību pret bērniem, jo vardarbība pret nevardarbīgu pieaugušu palīdz noslēpt seksuālu vardarbību pret bērniem. Ģimenēs, kur notiek vardarbība pret sievieti, bērni bieži vien tiek pamesti novārtā, jo sieviete tiek ietekmēta arī finansiāli, kontrolēta un izolēta.

Krīzes centros vismaz trešdaļa no bērnu pavadoņiem - sievietēm pašas ir cietušas no prettiesiskas darbības, kuru veikusi tā pati persona, kas veikusi prettiesisku darbību pret bērnu.

Vardarbību ģimenē raksturojošie elementi

Viena esošā vai bijušā partnera varas un kontroles ļaunprātīga izmantošana pār otru

Vardarbīga uzvedība izpaužas kā fiziska, seksuāla un psiholoģiska vardarbība

Tiek pielietoti: draudi, izolācija, noniecināšana, finansiāla kontrole, emocionāla aizskaršana

Cietusī nevar aiziet, jo: pietrūkst finanšu līdzekļu, bērnu dēļ, emocionāla atkarība, izolācija, bailes par savu un bērnu drošību, citu nosodījums

Vai ir samērīgi sagaidīt, ka sieviete, kura regulāri tiek pakļauta vardarbībai, varēs no vardarbības pasargāt sevi un bērnus?

Prakses gadījumi - nevardarbīgā vecāka spējas rūpēties par bērniem netiek apšaubītas, bet ir šaubas par to, vai šis vecāks spēj nodrošināt bērniem drošu sociālo vidi, aizsargājot tos no otra vecāka agresijas

Problēma - no vardarbības veicēja atbildība tiek noņemta, bet nevardarbīgajam vecākam tiek izvirzītas pārmērīgas prasības

Risks - sieviete nemeklēs speciālistu palīdzību situācijā, kad pastāv reāli draudi, ka viņai pārtrauks aizgādības tiesības

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, 09.07.2009. spriedums

Vardarbībā vainīgās personas tiesības nedrīkst dominēt pār cietušā tiesībām uz dzīvību, fizisku un garīgu integritāti.

Kad valsts iestādēm esošā apdraudošā situācija ir zināma, **tās nevar atsaukties uz cietušā attieksmi pret to** un neveikt atbilstošus pasākumus, kas varētu novērst agresora radīto apdraudējumu personas fiziskajai integritātei.

Vardarbības ģimenē prevencija

Normatīvie akti

Vardarbība pret tuvinieku ir atbildību pastiprinošs apstāklis Krimināllikumā

Vardarbība pret tuvinieku bērna klātbūtnē ir emocionāla vardarbība pret bērnu

Katrai personai ne vēlāk kā tajā pašā dienā ir pienākums ziņot policijai vai citai kompetentai iestādei par vardarbību vai citu pret bērnu vērstu noziedzīgu nodarījumu

Ārstniecības persona par vardarbības gadījumiem – 12 st. laikā Valsts policijai

Bāriņtiesa par ģimenēm, kurās netiek pietiekami nodrošināta bērna attīstība - pašvaldības sociālajam dienestam vai citai atbildīgai institūcijai

Bāriņtiesa par administratīvi vai krimināli sodāmu aizbildņa, aizgādņa tiesību ļaunprātīgu izmantošanu - tiesībaizsardzības iestādēm

Jauns instruments – pagaidu aizsardzība pret vardarbību

Tiesas
pieņemtais
lēmums

Ar policijas
starpniecību
tiesā
iesniegtais
pieteikums

Policijas
pieņemtais
lēmums par
nošķiršanu

Bāriņtiesas
bērna
interesēs
iesniegtais
pieteikums
tiesai

Pagaidu aizsardzība pret vardarbību

Policijas lēmums
par nošķiršanu –
tūlītējs, līdz 8
dienām

Tiesas lēmums – 1
darbdienas vai 20
darbdienu laikā, uz
30 dienām un ilgāk

Pagaidu aizsardzība pret vardarbību – aizsardzība sievietēm un bērniem

Jaunā civilprocesuālā aizsardzības no vardarbības sistēma ir vērsta uz to, lai no ģimenes «izolētu» vardarbīgo vecāku vai citu personu kopīgā mājsaimniecībā, kas tieši vai netieši ir vardarbīgs/a pret bērnu, nevis, lai «izolētu» bērnu no ģimenes.

Ja bērna dzīves apstākļu pārbaudē vai citādi atklājas, ka vardarbības dēļ bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vai bērna turpmākā atrašanās ģimenē var apdraudēt viņa veselību vai dzīvību, un to var novērst, izolējot «vardarbīgo personu», nevis bērnu, bāriņtiesas loceklis var NEPIEŅEMT VIENPERSONISKO LĒMUMU, BET :

IZSAUKT POLICIJU, LAI policija uz vietas pieņem lēmumu par «vardarbīgās personas» nošķiršanu;

BĀRIŅTIESA VAR BĒRNA INTERESĒS PARALĒLI VĒRSTIES TIESĀ ar pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību.

Bāriņtiesas loma

Likumdevēja – Saeimas – ieskatā, vārdi Bāriņtiesu likuma 19.1 panta pirmajā daļā «Ja bērna vecāks vai aizbildnis objektīvu iemeslu dēļ nav iesniedzis bērna interesēs tiesai pieteikumu, bāriņtiesa...» ir jāinterpretē ļoti šauri.

Piemēram, Saeimas Juridiskajā komisijā tika analizēts raidījuma «Bez tabu» sižets par divu bērnu māmiņu, kurai sakarā ar tēva vardarbību pret bērniem, tika «izņemti» bērni, jo bērnu mātes uzskats bija, ka tēvam ir jātiekas ar bērniem un nekāda varmākas izolācija nav aktuāla (bērnu mātes līdzatkarība no vardarbības un atteikums jebkādi sadarboties ar bāriņtiesu). Saeimas Juridiskā komisija viennozīmīgi uzskatīja, ka šajā gadījumā bāriņtiesas nevēršanās tiesā ar pieteikumu par pagaidu aizsardzības no vardarbības līdzekļu noteikšanu bērnu tēvam, bet bērnu «izņemšana» no ģimenes nav pamatota un attaisnota. Tādējādi, analizējot šo gadījumu, deputātu atbilde bija nepārprotama - bērnu mātes līdzatkarība ir uzskatāms par «objektīvu šķērslī» bērnu mātei sniegt pieteikumu un bāriņtiesai bija visas iespējas vērsties tiesā, kura tad arī šo jautājumu vērtētu un attiecīgi lemtu, radot arīdzan tiesu praksi.

Jauns instruments – rehabilitācijas pakalpojumi no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām

Ir izstrādāts MK noteikumu projekts

Spēkā no 2015.gada 1.janvāra

Cietušajiem - rehabilitācija dzīvesvietā (līdz 20 psihologa, soc. darbinieka, jurista vai citu speciālistu konsultācijas) vai rehabilitācija institūcijā

Vardarbības veicējiem – grupu terapija vai individuālas speciālista konsultācijas

Darbs ar vardarbības ģimenē gadījumiem

Būtiskākais ir: cieņa, nediskriminācija, «NĒ!» upura vainošanai, palīdzība pieejama atbilstoši individuālajām vajadzībām

Specializētie un bezmaksas atbalsta pakalpojumi ir ļoti būtiski, lai sniegtu cietušajiem nepieciešamo atbalstu

Institūciju veiktajiem pasākumiem ir jābūt koordinētiem, ir būtiska starpinstitucionāla sadarbība

Jāņem vērā, ka vardarbībai ir augstas ekonomiskas izmaksas, tādēļ veiktie pasākumi tās novēršanai un mazināšanai atmaksājas!

Paldies!

LATVIJAS REPUBLIKAS LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA
MINISTRY OF WELFARE OF THE REPUBLIC OF LATVIA